TRANSLATION STUDIES. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'373.46

<https://doi.org/10.31548/philolog2019.02.051>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Н. В. БІЛОУС, кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: bilounat@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1038-4624

Анотація. У статті наведено основні визначення поняття «термін», які були запропоновані науковцями в галузі мовознавства. Перераховано основні способи творення термінів (зміна значення слова, утворення неологізмів, запозичення з іноземних мов, афіксація, семантичний спосіб, запозичення з грецької та латинської мов). Встановлено чим зумовлена неоднозначність визначення даного поняття та у чому полягає специфіка терміну як особливого явища мови. Описано у чому полягає особливість перекладу термінів, зокрема термінів сфери аграрного менеджменту. Визначено основні етапи перекладу термінів. Наведено класифікацію термінів аграрної галузі за їх структурою. Описано основні прийоми, які використовуються під час перекладу термінів сфери аграрного менеджменту (лексичні, лексико-семантичні, лексико-граматичні) та визначено їх основне завдання: якомога точно передавати значення терміну, який перекладається. Визначено, що велику роль під час перекладу термінів будь-якої галузі відіграють лексичні та граматичні індикатори тексту, тобто контекст, оскільки для термінів характерною є багатозначність. Констатовано, що для адекватного перекладу термінів з мови оригіналу на мову перекладу, перекладач повинен володіти знаннями з тієї галузі, термінологія якої перекладається.

Ключові слова: термін, терміни галузі аграрного менеджменту, переклад, прийоми перекладу, класифікація термінів.

Актуальність статті полягає у тому, що на сьогодні внаслідок поглиблення міжнародної співпраці нашої держави зростає потреба у розширенні знань з іноземних мов. Оскільки Україна тісно співпрацює з іншими державами, особливо в сфері сільського господарства, постійно з'являються нові лексичні одиниці, зокрема терміни, які потребують адекватного перекладу. Термінологія галузі аграрного менеджменту є важливою складовою лексичного запасу осіб, які в ній задіяні, оскільки від знання іноземної мови

представників даної сфери залежить успіх від співпраці з закордонними колегами. Зважаючи на це, зростає потреба у дослідженні способів адекватної передачі термінів з вихідної мови на мову перекладу. Тому для досягнення адекватності перекладу термінів галузі аграрного менеджменту необхідно враховувати їх лексичні та семантичні особливості.

Мета дослідження: прослідкувати основні прийоми та перекладацькі трансформації, які застосовуються під час перекладу термінів аграрної сфери з німецької мови українською.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: під час написання статті було використано дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, котрі займалися дослідженнями термінології. Серед них О. Ахманова, Д. Розенталь, Я. Тагільцева, А. Коваленко, М. Глушко, Т. Кияк, В. Комісаров.

Поняття «термін» присутнє майже в усіх наукових дисциплінах, проте дати чітке визначення даному поняттю важко, оскільки, на сьогодні відсутнє його загальноприйняте визначення. М. Глушко визначає «термін» як слово чи словосполучення, яке використовується для вираження поняття і значення предметів, які володіють, чіткими семантичними границями і тому однозначне в межах певної класифікованої системи [2, с. 111].

О. С. Ахманова визначає термін як «слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної тощо) мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів» [1].

«Термін» – слово, або словосполучення, яке точно окреслює будь-яке поняття, яке застосовується в науці, техніці, мистецтві. На відміну від загальноновживаних слів, які часто бувають багатозначними, терміни, як правило, однозначні, позбавлені будь-якої експресії [8, с. 486].

До основних способів творення термінів зараховують:

1) зміну значення слова звичайної мови;

2) утворення неологізмів шляхом словотвору з коренів та інших морфологічних елементів звичайної мови, що часто набирає форми кальок з іноземних мов;

3) запозичення з іноземних мов (етранжизми);

4) афіксацію, яка представлена суфіксацією та префіксацією;

5) семантичний (основними виявами семантичного терміно-творення є звуження значення, метафоричний і метонімічний переноси);

6) запозичення (переважно з латинської та грецької мов) [6].

Неоднозначність визначення поняття «термін» зумовлена великою кількістю точок зору стосовно його ознак. Велика кількість термінів володіє більш, ніж одним значенням, а одне й те ж слово може бути терміном у різних галузях. Також можливим є використання кількох спеціальних лексичних одиниць для найменування одного й того ж поняття. Специфіка терміну, як особливого явища мови зумовлена тим, що вони утворюються внаслідок виробничої та наукової діяльності, і тому вживаються лише серед осіб, які володіють макроконтекстом.

Особливістю перекладу термінів, у тому числі й термінів у галузі аграрного менеджменту є те, що для досягнення їх адекватного перекладу, тобто збереження у перекладі змісту мови оригіналу, необхідно забезпечити ідентичність понять, які виражені термінами мови оригіналу та мови перекладу. Для цього перекладач повинен мати знання з галузі аграрного менеджменту, аби правильно розуміти та співвідносити терміни мови оригіналу та мови перекладу.

Зважаючи на багатозначність термінів, їх переклад може спричинити труднощі, особливо в таких ситуаціях, коли один і той самий термін зустрічається у різних галузях, тому особливу увагу потрібно звертати на контекст. Дослідники рекомендують орієнтуватися саме на нього, тому під час перекладу літератури аграрної галузі велике значення відіграє взаємозв'язок терміну та контексту, де розкривається його відповідне

значення. А. Коваленко виділяє 2 етапи перекладу термінів:

1) з'ясування значення терміну в контексті;

2) переклад значення терміну українською мовою [3].

Під час перекладу необхідно враховувати лексичні та граматичні індикатори, тобто важливим є змішаний контекст, тобто необхідно встановити, котре зі значень слова необхідно вибрати. Екстралінгвістичний контекст передбачає врахування інформації, яка виходить за рамки лінгвістичного оточення слова, а також будь які факти реальної дійсності, знання яких допомагає вірно витлумачити значення мовних одиниць. Наприклад, слово *die Steuern* у реченні «*Höhere Steuern für Spitzenverdienende und Superreiche sind denkbar*», означає «податок», і це виходить із контексту, оскільки без контексту воно може означати «рульове колесо», «податкове управління», «правило», «орган керування», «важіль керування» [4].

Оскільки контекст відіграє важливу роль в розкритті значення слова, і як наслідок, в формуванні лексичної компетенції, він все частіше використовується в сучасних, особливо електронних та онлайн-словниках.

Для полегшення адекватного перекладу термінів вчений А. Коваленко запропонував свою класифікацію термінів аграрної галузі, до яких також відносяться терміни аграрного менеджменту, які за структурою поділяються на:

1) прості (ті, що складаються з одного слова, наприклад, *das Taxation* – таксація, *die Finanzierung* – фінансування);

2) складні (ті, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс, наприклад, *das Produktions-*

management – виробничий менеджмент, *das Abfallprodukte* – відходи);

3) терміни-словосполучення (ті, що складаються з кількох компонентів, наприклад, *die Unternehmerische Steuerpolitik* – податкова політика підприємства) [3].

Для перекладу термінів використовують різні прийоми, а саме перекладацькі трансформації, такі як: лексичні, лексико-семантичні, лексико-граматичні. Основне завдання перекладацьких трансформацій – якомога точно передати значення терміну, який перекладається.

Основними прийомами перекладу термінів є такі:

1) еквівалентний переклад, тобто переклад за допомогою лексичного еквівалента;

2) транскрипція та транслітерація, тобто застосування практичної транскрипції та транслітерації як способів відтворення галузевих термінів зумовлено відсутністю відповідних денотатів у мові перекладу та униканням складних описових конструкцій;

3) транскодування, тобто політерна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу;

4) калькування, тобто передача комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу;

5) описовий переклад, який використовується як спосіб передачі безеквівалентної лексики [5, с. 129].

Вищенаведені прийоми використовуються також і для перекладу термінів галузі аграрного менеджменту. Наприклад:

1) еквівалентний переклад (*die Risikoeinstellung* – відношення до

ризик, *bilateraler Vertrag* – двостороння угода);

2) транскрибування (*das Risiko* – ризик, *das Taxation* – таксація);

3) транскодування (*die Pigou-Steuer* – податок);

4) калькування (*das Tabellenkalkulationsprogrammen* – програма обробки таблиць);

5) описовий переклад (*nicht-handelbarer Güter* – товари, якими не можна торгувати) [7].

Висновки та перспективи: Таким чином, визначено, що основними прийомами перекладу термінів сфери аграрного менеджменту можна назвати

еквівалентний переклад, транскрибування, калькування та описовий переклад. Також визначено, що терміни сфери аграрного менеджменту за їх структурою можна поділити на прості, складні та терміни-словосполучення. Встановлено, що задля адекватного перекладу термінів важливу роль відіграє контекст, який враховує інформацію, яка виходить за рамки лінгвістичного оточення слова.

Подальші дослідження можуть бути пов'язані з іншими варіантами застосування трансформацій та прийомів під час перекладу термінології аграрної галузі.

Список використаних джерел

1. Амеліна С. М., Гузинець М. М., Структурно-семантичні особливості термінів аграрної галузі: перекладацький аспект. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. 2014. Вип. 206. С. 126-131.

2. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва : Учпедгиз, 1957. 157 с

3. Глушко М. М., Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования. Москва : Высш. шк., 1974. 252 с.

4. Дружбяк С. В. Німецько-український словник економічних термінів. Ленінград : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 160с.

5. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. 2-е вид., виправл. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.

6. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода [учеб. пособие]. Москва : ЧеРо, 1999. 136 с.

7. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических

терминов. Пособие для учителей. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва : «Просвещение», 1976. 543 с.

8. Тагільцева Я. М. Специфіка складних слів аграрної термінології (на матеріалі сучасної англійської мови. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. 2013. Вип. 36. С. 75-76.

References

1. Amelina S. M., Huzynets M. M. (2014). Strukturno-semantichni osoblyvosti terminiv ahrarnoi haluzi: perekladatskyi aspekt [Structural-semantic features of the terms of the agrarian sector: the translation aspect]. Scientific herald of the National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine. Series: Philological Sciences. 206, 126-131.

2. Akhmanova O. S. (1957). Ocherky po obshchei i russkoj leksikologii [Essays on general and Russian lexicology]. Moscow: Uchpedgiz, 157.

3. Druzhbiak S. V. (2010). Nimets'ko-ukrains'kyi slovnyk ekonomichnykh terminiv [German-Ukrainian dictionary of economic terms].

Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 160.

4. Hlushko M. M. (1974). Funktsional'nyj stil' obshchestvennogo yazyka i metody ego issledovaniia [Functional style of public language and methods of its research]. Moscow : Vyssh. shk, 252.

5. Komyssarov V. N. (1999). Obshchaia teoriia perevoda : ucheb. posobie [General translation theory: tutorial]. Moscow: CheRo, 136.

6. Kovalenko A. Ya. (2004) Zahalnyi kurs naukovo-tekhnichnoho perekladu. Vyd. 2-he, vypravl [General course of scientific and technical translation. Edition 2, revised]. Ternopil: Vydavnytstvo Karpiuka, 286.

7. Rozental D. E., Telenkova M. A. (1976). Slovar-spravochnik lingvisticheskikh terminov. Posobie dlia uchitelei. Yzd. 2-e, yspr. y dop. [Dictionary-reference linguistic terms. Manual for teachers. 2nd edition, revised and updated]. Moscow: Prosveshchenye, 543.

8. Tahiltseva Ya. M. (2013). Spetsyfika skladnykh sliv ahranoi terminolohii (na materialy suchasnoi anhliiskoi movy) [Specificity of complex words of agrarian terminology (on the material of contemporary English)]. Proceedings of National University "Ostroh Academy". Series: Philological. 36, 75-76.

PECULIARITIES OF TRANSLATION OF TERMS FROM AGRICULTURAL MANAGEMENT SPHERE FROM GERMAN INTO UKRAINE

N. V. Bilous

Abstract. Introduction: *As a result of deepening of international cooperation of our state, the need for expanding knowledge of foreign languages is growing. As Ukraine closely cooperates with other states, especially in the field of agriculture, new lexical units are constantly emerging, including terms that require adequate translation.*

Purpose: *to follow the main techniques and translation transformations that are used during the translation of the terms of the agrarian sphere from German into Ukrainian.*

Results: *Terminology of agrarian management is an important component of the vocabulary of individuals involved in it, because the success of cooperation with foreign colleagues depends on the knowledge of the foreign language of the representatives of this sphere. In view of this, there is a growing need to explore ways to adequately transfer terms from source to target language. Therefore, in order to achieve the adequacy of the translation of terms in the field of agrarian management, it is necessary to take into account their lexical and semantic peculiarities.*

"Term" is present in almost all scientific disciplines, but it is difficult to give a clear definition to this notion, since today its common definition is not available. M. Glushko defines a "term" as a word or phrase used to express the notion and meaning of objects possessing distinct semantic boundaries and therefore uniquely within a certain classified system. O. Akhmanova defines the term as "a word or phrase of a special (scientific, technical, etc.) language that is created, received or borrowed for the exact expression of special concepts and the designation of special objects."

During the translation of terms, including the terms in the field of agrarian management, lexical and grammatical indicators must be taken into account, that is, a mixed context is important, that is, it is necessary to determine which of the meanings of a word should be chosen. Different techniques are used for the translation of terms, namely, translation transformations, such as: lexical, lexical-semantic, lexico-grammatical. The

main task of translation transformation is to precisely convey the meaning of the term, which is translated.

Originality: *the main methods of translation of terms from agricultural management sphere from german into ukrainian language are:*

- 1) equivalent translation*
- 2) transcription and transliteration*
- 3) transcoding*
- 4) tracing*
- 5) descriptive translation*

Conclusion: *Thus, it is determined that the main methods of translation of the terms of the sphere of agrarian management can be called equivalent translation, transcription, tracing and descriptive translation. It is also determined that the terms of the sphere of agrarian management, according to their structure, can be divided into simple, complex and phrasal terms. It is established that for the purpose of adequate translation of terms an important role is played by the context which takes into account the information which goes beyond the linguistic environment of the word. Further research may be related to other variants of the use of transformations and techniques during the translation of the terminology of the agrarian sector.*

Keywords: *term, terms of the sphere of agrarian management, translation, translation techniques, classification of term.*